

POSTANOWIENIE

Dnia 15 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Tomasz Szanciło

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa D. Z.

przeciwko Syndykowi masy upadłości M. sp. z o.o. sp. k. w upadłości
z siedzibą w W.

z udziałem interwenienta ubocznego P. S.A. w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 15 grudnia 2021 r.,

zażalenia strony pozwanej na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 26 kwietnia 2021 r., sygn. akt I ACa (...),

**1) odrzuca zażalenie co do pkt. 1 zaskarżonego
postanowienia,**

2) uchyla zaskarżone postanowienie w pozostałym zakresie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z 26 kwietnia 2021 r., po rozpoznaniu sprawy z powództwa D. Z. przeciwko Syndykowi masy upadłości M. sp. z o.o. sp.k. w upadłości z siedzibą w W. przy udziale interwenienta ubocznego P. SA w W. o zapłatę, na skutek skargi kasacyjnej Pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z 20 listopada 2020 r., odrzucił wniosek o sporządzenie

uzasadnienia postanowienia Sądu Apelacyjnego z 23 marca 2021 r. i odrzucił skargę kasacyjną.

Postanowieniem z 23 marca 2021 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił wniosek Pozwanego o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym. Pozwany we wniosku zawartym w skardze kasacyjnej wskazał, że nie jest w stanie wnieść opłaty od skargi kasacyjnej, a ponadto, że był już zwolniony od kosztów przez Sąd Apelacyjny na etapie postępowania apelacyjnego postanowieniem z 14 października 2020 r. Wskazał, że jego sytuacja od tamtej pory w zasadzie nie uległa zmianie, a zatem jego wniosek winien zostać uwzględniony. Sąd Apelacyjny uznał, iż brak było podstaw do uwzględnienia wniosku o zwolnienie Pozwanego od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym.

Zażalenie na powyższe orzeczenie złożył Pozwany Syndyk Masy Upadłości M. sp. z o.o. sp.k. w upadłości z siedzibą w W., zaskarżając je w całości i zarzucając naruszenie art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2021 r., poz. 2257, dalej: u.k.s.c.) przez jego niezastosowanie i w konsekwencji błędne i dowolne oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w całości, art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 361 k.p.c. przez zaniechanie wyjaśnienia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, w tym motywów oddalenia wniosku w przedmiocie zwolnienia pozwanego od kosztów sądowych, co uniemożliwia skontrolowanie prawidłowości stanowiska Sądu Apelacyjnego w zakresie oceny merytorycznych podstaw do odmowy takiego zwolnienia. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz na podstawie art. 380 k.p.c. - objęcie badaniem przez Sąd Najwyższy prawidłowości uprzednio wydanego postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 23 marca 2021 roku oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd II instancji wskazał, iż zgodnie z art. 10 u.k.s.c., opłatę sądową należy uiścić przy wniesieniu do sądu pisma podlegającego opłacie. Skreślenie przez ustawodawcę art. 130² § 3 k.p.c., będącego podstawą odrzucenia nieopłaconego środka odwoławczego lub środka zaskarżenia sporządzonego przez

profesjonalnego pełnomocnika, spowodowało, że w stanie prawnym brak było przepisu, który przewidywałby negatywne dla strony konsekwencje wniesienia przez profesjonalnego pełnomocnika nieopłaconego środka odwoławczego lub środka zaskarżenia, i nie istniała możliwość odrzucenia takiego środka *a limine* bez procedury naprawczej. Jedyne wyjątek od tej zasady przewiduje art. 112 u.k.s.c., dotyczący postępowania w przedmiocie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. O ile bowiem ustęp 2 powołanego przepisu nakłada na Sąd obowiązek wezwania strony, której wniosek o zwolnienie od kosztów został prawomocnie oddalony, do opłacenia złożonego przez nią pisma, to ust. 3 przepisu znosi ten obowiązek sądu w przypadku, gdy pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. W takim przypadku, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym - od dnia jego ogłoszenia.

Sąd odwoławczy wskazał ponadto, iż nie przerywało biegu terminu do uiszczenia opłaty od skargi kasacyjnej złożenie przez pełnomocnika strony wniosku o doręczenie odpisu postanowienia z 23 marca 2021 r. z uzasadnieniem. Zgodnie bowiem z art. 357 § 2¹ k.p.c. postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu, a postanowienie oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów nie jest zaskarżalne. Sąd Najwyższy, rozpoznając zażalenie na postanowienie odrzucające skargę kasacyjną, na wniosek strony rozstrzyga na podstawie art. 380 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., o postanowieniu sądu drugiej instancji o odmowie przyznania zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej.

Skarżący podniósł, że Sąd Apelacyjny lakonicznie stwierdził, że Powód był zwolniony od kosztów w październiku 2020 r., a wnosząc skargę kasacyjną nie wykazał, aby okoliczności uzasadniające zwolnienie nie uległy zmianie. Zarzucił, że bezpodstawnie przyjęto, iż sytuacja Spółki zmieniła się poprzez możliwość

likwidacji masy upadłości. W dalszej części uzasadnienia zażalenie Skarżący powoływał się na aktualną sytuację Spółki.

Ustawa uzależnia przyznanie zwolnienia od kosztów sądowych od wykazania braku dostatecznych środków. W konsekwencji wnioskodawca powinien przedłożyć dokumentację, na podstawie której sąd będzie mógł dokonać ustaleń co do stanu majątkowego wnioskodawcy i oceny podnoszonych przez niego twierdzeń. Art. 103 u.k.s.c. nie wskazuje, w jaki sposób osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność sądową, powinna wykazać, że nie ma dostatecznych środków na uiszczenie tych kosztów. Przyjmuje się, że może tego dokonać, przedstawiając jakiekolwiek dokumenty, które pozwalają określić jej sytuację majątkową, np. bilans roczny, sprawozdanie finansowe, wyciągi z kont bankowych, raporty kasowe, deklaracje podatkowe, umowy kredytowe i pisma banku oceniające zdolność kredytową, dokumenty stwierdzające obciążenie nieruchomości hipoteką, a ruchomości zastawem, dokumenty stwierdzające wysokość zobowiązań itp. Nawet upadłość osoby prawnej nie jest wystarczającą przesłanką dla uwzględnienia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, gdyż zwolnienie upadłego przedsiębiorstwa od kosztów sądowych uzależnione jest od wykazania, że jego efektywne aktywa (gotówka, towary itp.) nie wystarczą na pokrycie kosztów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., sygn. akt III CZ 9/19, niepublikowane).

Nie ma podstaw prawnych do uznania, że koszty postępowania upadłościowego mają charakter priorytetowy przed innymi kosztami postępowania. Postępowanie upadłościowe polega między innymi na egzekwowaniu wierzytelności. Syndyk powinien więc liczyć się z koniecznością ponoszenia kosztów sądowych w celu uzyskania należnych mu wierzytelności, czy też w celu obrony przed wierzytelnościami innych osób. Nie jest wystarczające, tak jak ma to miejsce w razie ubiegania się o zwolnienie od kosztów sądowych przez osobę fizyczną (art. 102 ust. 1 u.k.s.c.), złożenie przez osobę prawną lub inną jednostkę organizacyjną tylko oświadczenia obejmującego dane co do jej stanu majątkowego. Powołanie tych samych argumentów w nowym wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych nie jest jednoznaczne z obowiązkiem sądu wydania tożsamego orzeczenia.

W wypadku nieprzedłożenia przez stronę dowodów odpowiadających kryteriom z art. 103 u.k.s.c., to znaczy takich, które wykazują realia ekonomiczne działalności osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej, jeżeli sąd uzna je za niewystarczające, powinien zobowiązać stronę do ich uzupełnienia wskazując potrzebne informacje. Dotyczy to sytuacji, gdy dowody przedstawione przez stronę pozwalają na wstępną ocenę jej położenia i wymagają jedynie uzupełnienia.

Sąd dysponuje możliwością przeprowadzenia dochodzenia wówczas, gdy przedłożone dowody nasuwają wątpliwości, czy rzeczywiście strona spełnia wymagania, aby skorzystać ze zwolnienia (art. 109 ust. 1 u.k.s.c.). Jeżeli strona nie dołoży należytej staranności w zakresie zgromadzenia dowodów i wyjaśnienia we wniosku ich znaczenia, to nie jest to wypadek uzasadniający powstanie po stronie sądu wątpliwości, lecz wypadek nienależytego wykonania przez stronę obowiązku przewidzianego w art. 103 ustawy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 października 2016 r., sygn. akt V CZ 66/16, niepublikowane).

Jednocześnie jednak, jeżeli strona była już zwalniana od kosztów sądowych w związku z jej sytuacją majątkową, to bez wykazania zmiany w tym zakresie nie jest zasadna odmowa dalszego zwolnienia od kosztów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 maja 2013 r., sygn. akt V CZ 12/13, niepublikowane). Jakkolwiek Sąd orzekający o zwolnieniu od opłaty od skargi kasacyjnej nie jest związany uprzednim orzeczeniem zwalniającym stronę od kosztów sądowych, to jednak w sytuacji, w której na wcześniejszych etapach postępowania stronie przyznano zwolnienie od kosztów, odmowa udzielenia takiego zwolnienia w postępowaniu kasacyjnym wymaga stwierdzenia, iż położenie strony uległo w jakimś aspekcie zmianie (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z: 14 października 2005 r., sygn. akt III CZ 77/05, niepublikowane; 6 maja 2011 r., sygn. akt II CZ 12/11, niepublikowane; 28 maja 2013 r., sygn. akt V CZ 12/13, niepublikowane; 27 listopada 2013 r., sygn. akt V CZ 61/13, niepublikowane; 13 lutego 2015 r., sygn. akt II CZ 91/14, niepublikowane; 10 listopada 2016 r., sygn. akt IV CZ 45/16, niepublikowane; 26 stycznia 2018 r., sygn. akt II CZ 95/17, niepublikowane; 14 listopada 2019 r., sygn. akt I CZ 76/19, niepublikowane; 5 grudnia 2019 r., sygn. akt I CZ 99/19, niepublikowane; 30 kwietnia 2021 r., sygn. akt V CZ 10/21, niepublikowane). Wypada zaznaczyć, iż chodzi o zmianę, która pozwala na uznanie,

iż doszło do sytuacji, w której nowe okoliczności związane z polepszeniem sytuacji majątkowej strony, pozwalają na odmowę dalszego zwolnienia od kosztów. W postępowaniu upadłościowym z uwagi na jego istotę i cel trudno uznać, by sytuacja strony uległa poprawie w takim stopniu, by można było odstąpić *a limine* od powyższego założenia.

W zakresie odnoszącym się do zarzutu naruszenia art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c. (zaniechanie wyjaśnienia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, czyli motywów oddalenia wniosku w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych), stronie nie przysługuje wniosek o sporządzenie uzasadnienia od postanowień, które nie podlegają zaskarżeniu. Zarzut dotyczy pierwszego punktu postanowienia z 26 kwietnia 2021 r. i zażalenie w tej części podlega odrzuceniu. W zakresie pkt 2. zaskarżonego postanowienia Sąd Najwyższy - na podstawie art. 394¹ § 1 i 3 w zw. z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 380 k.p.c. - orzekł, jak w pkt 2 sentencji.